

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

La mala fortuna de Salman Rushdie

S'ha reeditat la traducció de Joan Sellent d'*Els fills de la mitjanit*

L'any 1980 Salman Rushdie (Bombai, 1947) va publicar *Els fills de la mitjanit*, una extensa novel·la tan ambiciosa com reeixida. L'any següent guanyava el premi Booker i, el 1993, el Booker of Bookers, és a dir que era considerat el millor llibre escrit en anglès dels últims vint-i-cinc anys. Quan el va publicar, l'autor acabava d'iniciar la trentena i al seu davant s'estenia un futur literari més que prometedor. El 1988, però, va aparèixer la seva novel·la *Versos satànics*, que algu-

nes autoritats islamistes van considerar irreverent i va ser prohibida en diversos països. L'aiatol·lah Khomeini va fer pública una *fatwa* que cridava els musulmans a executar l'autor. Es van lamentar morts, tant en atemptats a traductors com en la repressió de manifestacions. Vint anys després, Salman Rushdie no ha pogut deixar de viure amagat, ja que encara queden islamistes que el busquen per matar-lo. Sempre protegit per escoltes, habituat a canviar de domicili, no ha renunciat

al seu nom, ni a escriure més llibres, ni a les aparicions en públic, ni al sentit de l'humor. Ciutadà incòmode, no sempre comprès, el seu cas no ha pogut competir amb els interessos del Regne Unit als països islàmics: ha resultat més barat protegir-lo amb agents especials que no pas dirigir un ultimàtum creïble als seus perseguidors.

En tot cas, la qualitat literària de l'obra ha quedat injustament arraconada per la polèmica religiosa. Tot i que Salman Rushdie no ha defugit

el debat, seria inexacte afirmar que la seva obra se sustenta en qüestions extraliteràries. No ens trobem davant un autor mediocre que hagi buscat l'escàndol per fer-se un nom, sinó davant un dels millors escriptors del segle que ha tingut la mala fortuna de ser estigmatitzat per motius religiosos. És una bona notícia, doncs, que l'editorial Bromera hagi recuperat *Els fills de la mitjanit*, en la traducció de Joan Sellent que va publicar Proa l'any 1987, i Empúries el 2002.

El naixement de Saleem. La novel·la està narrada per Saleem Sinai, nascut en el moment que l'Índia assoleix la independència, és a dir, el 15 d'agost de 1947. Al llarg de tota la vida, les vicissituds de Saleem i les de l'Estat discorren en paral·lel. No solament les seves peripècies poden llegir-se com a metàfores dels grans esdeveniments succeïts al país, sinó que arriba a participar personalment en invasions i cops d'estat, i a patir-ne les conseqüències en carn pròpia. Com tots els infants nascuts aquella mitjanit, posseeix poders especials, que en el seu cas es concreten en la lectura del pensament i en unes facultats olfactives tan desenvolupades que li permeten flairar estats d'ànim. Afegim-hi que la seva família s'estén per diferents estrats socials i zones geogràfiques, i que la llevadora el va intercanviar amb un altre nadó sense avisar ningú, i obtindrem els ingredients d'una novel·la que ha estat comparada amb *Cien años de soledad* –tot i que he d'afegir, ni que sigui de manera col·lateral, que si he de triar entre García Márquez i Rushdie prefereixo el segon. Per bé que incorpora elements de realisme màgic, *Els fills de la mitjanit* està més emparentada amb la novel·la de formació, i encara més amb la novel·la picaresca. Educat en urdu i en anglès, alumne de Cambridge, ciutadà anglès dels anys seixanta, si alguna cosa té en comú Salman Rushdie amb els autors del boom sud-americà és que des de la perifèria de l'imperi han sabut renovar la literatura, tant pel que fa als temes com a la manera de tractar-los.

Totes les manifestacions estilístiques de Salman Rushdie són prodigioses: les frases arborescents, els comentaris

metaliteraris, la trama mil·limètrica, els capítols autoconcloents, i sobretot la manera falsament caòtica que té el narrador d'organitzar els fets, d'interrompre'ls a l'ou, d'ajornar-los i recuperar-los amb l'audàcia de l'artista inspirat. El punt de vista és el d'un ciutadà acomodats, de família musulmana tolerant, amb una certa tendència a patir desastres. Sis-cents pàgines després, quan tanca el llibre, el lector té la sensació d'haver viscut al Caixmir, a Delhi i a Bombai, al Pakistan i a Bangla Desh, d'haver tastat *chutney* i *tandoori nan*, d'haver visitat palaus i barraques, d'haver assistit a manifestacions secessionistes i a campanyes d'esterilització, d'haver conegut militars i actrius, comunistes i prestidigitadors, cantants i acaparadors de queviures, empresaris i pidolaires, gurus i torturadors, nens i ancians, al llarg de més de trenta anys de la història del país. En un lloc privilegiat d'aquests records, el lector ha tingut accés al Congrés dels Fills de la Mitjanit, reunit periòdicament de manera assembleària en la ment de Saleem Sinai.

Escenes memorables. Pel que fa als centenars de Fills de la Mitjanit, cadascun –sempre segons Saleem– té alguna particularitat: un s'endinsa en els miralls, l'altre canvia de sexe a voluntat, una altra és bruixa i un quart és capaç de viatjar en el temps. Com que el narrador del llibre és un dels personatges, resultaria equívoc qualificar-lo de literatura fantàstica, ja que no tenim cap altre punt de vista contrastat. Així, quan Saleem s'esplaia sobre algun esdeveniment poc creïble, podem optar entre creure'l o considerar-lo un exercici d'estil, un fals record o un excés d'imaginació.

Part del saber literari de Salman Rushdie es mostra en la creació de personatges definits que protagonitzen un seguit d'escenes que es graven en la memòria del lector. Seleccionem-ne unes quantes: l'estratègia de seducció d'una noia pudorosa que mostra parts del seu cos, atacat per dolències singulars, al metge destinat a enamorar-se'n sense haver-la contemplat sencera; el matrimoni prohibit que durant dos anys converteix un soterrani ronyós en una singu-

lar cambra nupcial; el comandant que, després d'assassinar l'amant de la seva dona, dirigeix el trànsit amb la pistola encara fumejant; les aventures d'uns soldats pakistanesos a la selva dels Sundarbans, que no té res a envejar a les que va descriure Alejo Carpentier; un bar tan discret que totes les cambres són cegues.

Pel que fa a les oracions, n'hi ha prou de transcriure'n alguna perquè el lector es faci una idea de la seva frondositat: «Sense forma, abans no comencés a modelar-les, les fragàncies em penetraven a raig; la bafarada lúgubre i decadent dels excrements d'animals del museu de Frere Road, les pustuloses olors corporals dels joves amb pijames balders que s'agafaven les mans els vespres del Sadar, l'aspror de ganivet del bètel expectorat i l'agredolça mixtura de bètel i opi: als carrers atapeïts de venedors ambulants d'entre Elphinstone Street i Victoria Road s'ensumaven *paanscoet*. Pudor de camells, pudor de cotxes, la irritació com de mosquit dels *rickshaws* amb motor, l'aroma de cigarrets de contraban i de «diner negre», els efluvis competitius dels conductors d'autobús de la ciutat i l'ordinària suor dels seus passatgers entatxonats com sardines.»

Heus aquí un bon llibre i una bona versió. Joan Sellent és un traductor de luxe. Obres de Paul Auster, R. L. Stevenson, Oscar Wilde, Henry James i Shakespeare, entre d'altres, han passat per les seves mans i no n'han sortit empitjorades. Professor de traductors, guardonat amb els premis més valorats de la professió, el nom de Joan Sellent ha acabat servint de garantia dels llibres que ha traduït, a l'igual que el dels actors que han après a seleccionar les pel·lícules on intervenen. ■

Salman Rushdie Els fills de mitjanit

Traducció de Joan Sellent Arús
Barcelona: Ed. Bromera, 2008, 608 pp., 24 €